

Study of Adultery and Rape of Children in the Penal System of Iran and the United Kingdom

Sakineh khanlarzadeh¹, Jafar Koosha*², Mohammad Ali Mahdavi Sabet³

1. Phd Student, in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Theology and Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: khanlarzadeh@yahoo.com

2. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

*. Corresponding Author: Email: Jafar Koosha

3. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law ,Theology and Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: www.m.mahdavisabet@yahoo.com.

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2022.313149.1595

Received:

12 March 2022

Accepted:

11 March 2023

Published:

5 September 2024

ABSTRACT

From the point of view of the legislator of Islamic criminal code, the existence of violence in the material element of the crime of adultery increases the punishment for women and proves the death penalty. Adultery by violence is the act of intimacy with a woman or girl against her will and agreement, whether it is to overcome her desire by threats and force. Whether it is done by distorting his consent through omission and deception. Sex with a child under the age of nine years of age if the child is deceived by sex and deceit is a rape that is punishable by the death. If the child is satisfied with adultery It is not rape that is also contemplative. British criminal law is sufficient for the development of a crime of rape under the 2003 Sexual Crime Act. A person under the age of sixteen cannot

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

legally give sexual satisfaction, so sex with the person under that age is automatically rape without a person. That there is a need to prove coercion. Although there are many ambiguities regarding consent as a negative condition for the realization of sexual rape in the relevant regulations and judicial procedure of this country. In this article, the giving of consent to the child by the legislator has been analyzed with the analytical-descriptive method and an attempt has been made while analyzing the crime of rape Violence, the reaction against it and how to prove it should be investigated.

Keywords: Adultery; Rape; Child Victim, Legislative Criminal Policy, Evidence.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "Criminal policy of Iran and the United Kingdom against prostitution and prostitution", Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author Contributions:

Sakineh khanlarzadeh: Formal analysis, Investigation, Resources, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Project administration.

Jafar Koosha: Conceptualization, Methodology, Data Curation, Supervision.

Mohammad Ali Mahdavi Sabet: Conceptualization, Methodology, Data Curation, Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

khanlarzadeh, Sakineh, Jafar Koosha & Mohammad Ali Mahdavi Sabet. "Study of Adultery and Rape of Children in the Penal System of Iran and the United Kingdom" *Journal of Criminal Law and Criminology* 12, no. 23 (September 5, 2024), 7-40.

Extended Abstract

In the criminal system of Iran and England, a different protection policy has been adopted in the protection of children in the crime of adultery and rape.

From the point of view of the legislator of Islamic punishment, the existence of violence in the material element of the crime of adultery increases the punishment for women and proves the death penalty.

Adultery is the act of committing sexual intercourse with a woman or girl against her will and agreement, whether it is to overcome her desire by threats and force.

Whether it is done by distorting his consent through omission and deception.

The lack of consent in adultery can be forced by force or by force of reluctance, where the adulteress lacks the will to commit this act.

Jurists have considered the submission of a woman as a result of a woman's threat of defaming her through the publication of vulgar movies as an example of rape, even though there was no coercion or deprivation of will, which is stated in Article 4 of the Law "How to punish persons who work in audio-visual affairs" 1386 approves the same position and stipulates that "anyone who abuses the vulgar and obscene works prepared by another, threatens him with the disclosure and publication of said works, and in this way commits adultery with him, shall be punished for adultery. will be sentenced to violence.

In the Criminal Code of Iran approved for the first time in 1392, examples of non-consent in adultery are mentioned for the first time, and sexual intercourse with a child under the age of puberty, if it is not due to negligence or deception, is not considered a crime of rape, and only the rapist is sentenced to imprisonment, only in In one case, the aggressor is sentenced to rape and death if the sexual relationship with the child is combined with his neglect and deception.

In fact, the legislator has assumed the consent and acceptance of the sexual relationship on the part of the child, which is worthy of consideration.

The prevailing culture of criminal justice programs (police, prosecutor's office and court) is such that the victim of the crime of rape without consent is not considered serious, the victim's statements about the incident are viewed with skepticism, and in some cases they are blamed.

In this way, not only the victim is not rehabilitated from the bad

effects caused by this crime, but also causes the victimization caused by the functioning of the criminal justice institutions. Related criminal laws have not been adopted in the trial stage.

In all European countries, there is a minimum age limit for sexual relations, which is called the age of consent, and it is never under the age of twelve.

In the criminal law of England, according to the Sex Offenses Act of 2003, having sex with a child under the age of thirteen is absolutely punishable by life imprisonment.

Lack of consent in sexual intimacy with children under this age is not considered as one of the elements constituting the material element, and the mere general malice of the perpetrator is sufficient, and his belief that the party reaches the age of thirteen does not have an effect on removing his criminal liability.

In the criminal law of England, in the past, the realization of sexual assault required the construction of mandatory violence on the part of the perpetrator, but nowadays this condition is not necessary, and the material element that aggravates adultery is the absence of consent in the victim, his lack of capacity and his youth, which according to the sexual crimes law approved in 2003, lack of consent The victim is enough to commit the crime of sexual rape.

A person under the age of sixteen cannot legally give sexual consent, so sex with a person under that age is automatically considered rape without the need to prove coercion.

However, there are many ambiguities regarding consent as a negative condition for the realization of sexual assault in the relevant regulations and judicial procedure of this country.

In the criminal law of England, there is no prohibition for the legitimate study of evidence to prove adultery and rape, and it is possible for the parties to confess only through inference.

The presence of the necessary conditions for accepting the confession, including the absence of coercion and reluctance, and mental and mental health at the time of the confession, is sufficient.

The testimony of witnesses in sexual relations with minors and people without consent has also been accepted.

While in the Islamic Penal Code governing the Islamic Republic of Iran, which has been developed with the extension of Imamiyyah jurisprudence, the emphasis is on veiling and covering up sexual crimes with the aim of preserving the dignity and honor of the parties and in order to prevent the ugliness of the case from breaking and, more importantly,

the possibility of the parties repenting.

With great strictness, he deliberately tries to prevent the proof of adultery and finds it possible to prove adultery and rape through four agreements and the testimony of four witnesses.

However, it must be said that where a person violates an individual's honor and dominates him by force and domination, one should not condone and tolerate, but the strictness of the law should be more and sometimes the sentence should be executed in public to teach others a lesson.

Unlike Iran's criminal system, where the investigation of sexual crimes is closed, in English criminal law, according to paragraph 3 of the 1991 Criminal Code, Article 2, the investigation is open, except in limited cases where the trial or a part of it is held in a closed manner.

In this article, the giving of consent by the legislator for the child has been analyzed with the analytical-descriptive method, and an attempt has been made to analyze the crime of rape, the reaction against it and the way to prove it.

This Page Intentionally Left Blank

مطالعه و بررسی زنا و تجاوز به عنف نسبت به کودکان در نظام کیفری ایران و انگلستان

سکینه خانلرزاده^۱، جعفر کوشا^{۲*}، محمدعلی مهدوی ثابت^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: s.khanlarzadeh@yahoo.com

۲. دانشیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول : Email: j-kousha@sbu.ac.ir

۳. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: m.mohdavisabet@yahoo.com

چکیده:

از منظر قانون‌گذار مجازات اسلامی، وجود عنف در رکن مادی جرم زنا موجب تشدید مجازات زانی و ثبوت حد اعدام می‌شود. زنا به عنف، ارتکاب عمل نزدیکی با یک زن و یا دختر برخلاف میل و توافق او می‌باشد؛ خواه غلبه بر تمایل او با تهدید و اعمال زور باشد خواه با مخدوش نمودن رضایت او از طریق اغفال و فریب انجام گیرد. برای اولین بار در قانون مجازات، مصوب ۱۳۹۲ در ماده ۲۲۴ مصادیقی از عدم رضایت در زنا ذکر گردیده است که با کاستی‌های فراوانی رو به روست. برقراری رابطه جنسی با کودک زیر سن نه سال در صورتی که طفل از روی فریب و اغفال رضایت به رابطه جنسی بدهد تجاوز به عنف است که مجازات آن اعدام می‌باشد و اگر کودک رضایت به زنا داشته باشد تجاوز به عنف نیست که قابل تأمل است. همچنین در حقوق کیفری انگلستان به موجب قانون جرایم جنسی مصوب ۲۰۰۳ عدم رضایت بزه دیده برای تکوین جرم تجاوز جنسی کفایت می‌کند. فردی که زیر شانزده سال است نمی‌تواند از نظر قانونی رضایت

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز CC BY-NC 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوق

انجمن حقوقی ایران

انجمن حقوقی ایران

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.22034/IJLC.2022.313149.1595

تاریخ دریافت:

۲۱ اسفند ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۲۰ اسفند ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۵ شهریور ۱۴۰۳

جنسی بدهد؛ از این رو رابطه جنسی با شخص زیر آن سن به طور خودکار تجاوز محسوب می‌شود، بدون اینکه نیازی به اثبات اجبار باشد. هرچند در مقررات موضوعه و رویه قضایی این کشور ابهامات زیادی پیرامون رضایت به عنوان شرط سلبی تحقق تجاوز جنسی وجود دارد. در این نوشتار با روش تحلیلی-توصیفی قائل شدن رضایت از سوی قانون‌گذار برای کودک مورد واکاوی قرار گرفته است و سعی شده ضمن تحلیل جرم تجاوز به عنف، واکنش علیه آن و نحوه اثبات آن مورد بررسی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها:

زنا، تجاوز به عنف، کودک بزه دیده، سیاست جنایی تقنینی، ادله اثبات.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «سیاست جنایی ایران و انگلستان در قبال فحشا و قوادی»، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

سکینه خانلرزاده: مفهوم‌سازی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، مدیریت پروژه.

جعفرکوشا: مفهوم‌سازی، نظارت بر داده‌ها، نظارت.

محمدعلی مهدوی ثابت: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، نظارت بر داده‌ها، نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

خانلرزاده، سکینه، جعفرکوشا، محمدعلی مهدوی ثابت. «مطالعه و بررسی زنا و تجاوز به عنف نسبت به کودکان در نظام کیفری ایران و انگلستان». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۱۲، ش. ۲۳ (۱۵ شهریور، ۱۴۰۳)، ۷-۴۰.

مقدمه

خشونت و آزار جنسی علیه زنان و کودکان را می‌توان به‌عنوان یکی از انواع انحرافات اجتماعی و از عوامل مهم اختلال امنیت فرهنگی، اجتماعی، نظم عمومی، اخلاق حسنه و انتظام جوامع به شمار آورد که نظام‌های مختلف حقوقی راهکارها، تدابیر و اقدامات ویژه‌ای را در کنترل، برخورد و ریشه‌کن کردن این دسته از جرایم اتخاذ می‌نمایند و ضمانت اجراهای سنگین نیز در همین راستا مقرر گردیده است تا موجبات ارباب و بازدارندگی را نسبت به این قبیل جرائم فراهم آورند. اگرچه هیچ‌کدام از این شیوه‌ها و تدابیر و مجازات‌ها نتوانسته جلوی رشد فزاینده جرایم جنسی را بگیرد و تمامی آنها در میدان آزمون و خطا با شکست و ناکامی قطعی مواجه شده‌اند و در مقابل هر روز شاهد شیوع روز افزون جرایم منافی عفت هستیم. میلیون‌ها زن و کودک در جهان به کالاهایی با مشخصه سکس تبدیل شده‌اند و مورد تجاوز و بهره جنسی قرار می‌گیرند. تجاوز جنسی، یک جرم جنسی خشونت‌بار و همراه با قهر و غلبه است و از جمله معضلاتی است که همواره بشر به آن مبتلا است و در تمام کشورها در ردیف مجازات‌های جنایی بوده و نسبت به آن مجازات‌های شدیدی تعیین شده است. در اکثر موارد، شخصی که این جنایت را مرتکب می‌شود از رابطه جنسی لذت نمی‌برد و بیشتر به دنبال مسائل غیرجنسی همچون انتقام، میل به قدرت و دیگرآزاری است. کودکان نیز چون نمی‌توانند از خود دفاع و به دستگاه قضا دسترسی پیدا کنند و راحت‌تر کنترل می‌شوند و ارزان‌تر در دسترس قرار می‌گیرند بیشتر مورد توجه استثمارگران و طرفداران رابطه جنسی قرار گرفته‌اند. کودکان به دلیل وضعیت آسیب‌پذیری که از لحاظ جسمی، روانی و اجتماعی دارند به‌عنوان بزه دیدگان بالقوه از آنها یاد می‌شود، قانون‌گذاران برای جلوگیری از بزه دیده شدن کودکان به وضع قوانین حمایتی مبادرت می‌ورزند و واکنش‌های کیفری و تدابیر غیر کیفری متفاوتی را با توجه به آموزه‌های مذهبی، فرهنگی و عرفی خود بکار می‌گیرند. در حقوق کیفری ایران جرم انگاری مستقلی زیر عنوان تجاوز به عنف انجام نشده است و اعمال و رفتارهای جنسی و واکنش کیفری نسبت به آن به‌طور کامل مستنبط از فقه جزایی امامیه است. علاوه بر خلأها و نارسایی‌های موجود در قوانین ماهوی و شکلی، فرهنگ حاکم بر نهادهای عدالت کیفری نیز به‌گونه‌ای است که بزه دیدگی ناشی از این جرایم جدی تلقی نمی‌شود. سیاست قانون‌گذار ایران در مورد جرایم جنسی بر بزه پوشی و عدم افشای آن است و با بی‌توجهی به فقدان رضایت بزه دیده طرق دشواری را برای اثبات آن مقرر کرده است. در قانون مجازات اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۲ بزه تجاوز به عنف، به‌صورت مستقل مورد جرم انگاری قرار نگرفته است؛ اما با توجه به‌عنوان مجرمانه زنا به عنف در بند د ماده ۲۲۵ می‌توان گفت، تجاوز به عنف، توسل

مرد به قهر و غلبه در ایجاد ارتباط جنسی اعم از مهملی و یا مقعدی با زنی که بر او حرام است، بدون رضایت او می‌باشد. مطابق تبصره ۲ ماده ۲۲۴ قانون مجازات «هرگاه کسی با زنی که راضی به زنا با او نباشد در حال بیهوشی، خواب یا مستی زنا کند رفتار او در حکم زنا با عنف است. در زنا از طریق اغفال و فریب دادن دختر نابالغ یا از طریق ربایش، تهدید و یا ترساندن زن اگرچه موجب تسلیم شدن او شود نیز حکم فوق جاری است» و بر اساس ماده ۲۲۱ قانون مجازات «زنا عبارت است از جماع مرد و زنی که علقه زوجیت بین آنها نبوده و از موارد وطی به شبهه نیز نباشد و هرگاه طرفین یا یکی از آنها نابالغ باشد، زنا محقق است؛ اما نابالغ مجازات نمی‌شود و حسب مورد به اقدامات تأمینی و تربیتی مقرر در قانون محکوم می‌گردد». این شیوه جرم‌انگاری به تبع موازین فقهی انجام شده است و در مقایسه با دستاوردهای حقوق تطبیقی حاوی چند پیام است: نخست اینکه مرد هرگونه لذت‌جویی از همسر خود می‌تواند داشته باشد و برخلاف قانون کیفری انگلستان تجاوز همسر جرم‌انگاری نشده است، دوم اینکه تجاوز به عنف تنها مستلزم انجام دخول است و هر آنچه غیر از دخول باشد را شامل نمی‌شود، سوم اینکه اگر به کودکی نابالغ تجاوز شود و کودک^۱ رضایت داشته باشد تجاوز به عنف نیست؛ این در حالی است که در بسیاری از موارد سن رشد هجده سال است ولی در تجاوزهای جنسی که می‌تواند تبعات سوئی برای کودک داشته باشد قانون‌گذار حساسیت نشان نداده است و حمایتی قاطع و بازدارنده نسبت به کودکان ننموده است. وجود قوانین ناکارآمد و ناقص در خصوص این موضوع مهم موجب تفاسیر سلیقه‌ای میان قضات شده است که گاهی سبب تضییع حقوق بزه دیده می‌گردد. در نظام کیفری ایران قبل از تصویب قانون حمایت از اطفال و کودکان مصوب ۱۳۹۹، قانون‌گذار سیاست حمایتی خاصی در قبال کودکان اعمال نکرده است و تصویب این قانون یک نوآوری در عرصه حقوق جزا است؛ از این رو اولین بار است که اصطلاح کودک‌آزاری وارد ادبیات حقوق جزای ایران شده است و نه تنها افراد زیر نه سال بلکه افراد زیر هجده سال در صورتی که مورد آزار و اذیت قرار بگیرند از حمایت این قانون بهره‌مند می‌شوند؛ ولی در این قانون در مورد تجاوز جنسی و زنا نسبت به کودکان به صورت جامع اشاره نشده و مجازات تدوین شده بسیار ناچیز و خفیف است. شرایط اثبات در جرایم جنسی بسیار سخت می‌باشد و در اکثر موارد بزه‌دیگان از حق دادخواهی محروم می‌مانند و همچنان موضع قانون‌گذار در مورد این جرایم بر اغماض و چشم‌پوشی است. برخلاف سیستم حقوقی انگلستان که منعی برای تحصیل مشروع ادله اثبات زنا و تجاوز به عنف

۱. به هر فردی که به سن بلوغ شرعی نرسیده باشد کودک گفته می‌شود. نک: به ماده ۱۴۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و بند الف ماده ۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹.

وجود ندارد و ضمن اقرار طرفین در ارتکاب جرایم مذکور نسبت به کودکان و پذیرش شهادت شهود، از طریق استنباط و علم هیئت منصفه اثبات آن ممکن است. در نظام کیفری انگلستان تجاوز به عنف در قانون جرایم جنسی ۱۹۵۶ و اصلاحیه آن بیان شده است. «جرم مردی که با زن یا مردی تجاوز به عنف داشته باشد و هرگونه واقعه با دختری که زیر سن شانزده سال است؛ حتی اگر دختر راضی به رابطه جنسی باشد، شخص متجاوز محسوب و مجازات می‌گردد؛ و ازدواج با دختر زیر این سن ممنوع و باطل است و فاقد اثر و اعتبار حقوقی است». رویکرد نظام حقوقی انگلستان به‌عنوان مهد کامن‌لا، زنا به عنف را در زمره جرایم سنگین محسوب نموده، به‌گونه‌ای که در قانون جرایم جنسی مصوب ۲۰۰۳ آن آرا مستوجب حبس ابد شناخته شده است^۲ مورد مطالعه قرار می‌گیرد. عمده‌ترین پرسش‌هایی که در این مقاله مطرح می‌شود این است که نخست، سیاست کیفری حقوق جزای ایران و انگلستان در مسائل مربوط به زنا و تجاوز به عنف نسبت به کودکان بر چه مبنایی است؟ دوم اینکه چه تدابیر حمایتی نسبت به کودکانی که مورد تجاوز به عنف قرار می‌گیرند در قوانین شکلی و ماهوی این دو سیستم قضایی مقرر شده است؟ این مقاله بر آن است تا ضمن تحلیل جرم تجاوز به عنف از منظر دکتین حقوق کیفری، به بررسی و ارزیابی تدابیر حمایت کیفری از قربانیان تجاوز به عنف^۳ در قوانین شکلی و ماهوی بپردازد.

۱ - مفهوم شناسی

تجاوز به عنف، نوعی انحراف جنسی است که شخص به دلیل اینکه نمی‌تواند از طریق عادی و با ایجاد رابطه انسانی مشروع و قانونمند، نیازهای جنسی خود را برطرف سازد، با تمسک به زور و با قهر و غلبه، بدون رضایت و خلاف میل طرف مقابل به تمامیت جسمی وی تعرض می‌کند و باعث آسیب به جسم و روح فرد شده که اثرات جبران‌ناپذیری را موجب می‌گردد. تجاوز به عنف، بدون رضایت زن هتک ناموس او است و در اکثر موارد محرک زانی در این کار حس شهوت نبوده بلکه به‌منظور انتقام‌جویی یا توهین به زن است.^۴ در تعریفی از تجاوز جنسی به عنف، آمده است اگر مرتکب موجب اغفال بزه دیده شود و او را فریب دهد و باعث برقراری رابطه جنسی گردد، عمل او در زمره تهاجمات جنسی است؛ ولی اگر با تهدید و اعمال زور و فشار موجب واداشتن او به رابطه جنسی گردد عمل او تجاوز جنسی خواهد بود.^۵

2. Jonathan Herring, Criminal law (England: oxford university press, 2013), 151.

3. Rape

۴. هوشنگ شامیبانی، حقوق کیفری اختصاصی (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۱)، ۴۸۵.

5. Scott Allen Jonson, physical abusers and sexual offender (CRC Press: 1st edition, 2006), 9.

عنف، یعنی هر نوع عمل مادی یا معنوی که همراه با زور و اجبار و تهدید باشد و عملی بدون رضایت زن است،^۶ اصلی‌ترین بار معنایی که واژه تجاوز به همراه دارد عنصر نارضایتی متجاوز است؛ و زنا به عنف را ارتکاب عمل نزدیکی با یک زن و یا دختر برخلاف میل و توافق او خواه غلبه بر تمایل او با تهدید به اعمال زور انجام گیرد خواه به کمک دارو و یا سموم کشنده یا به دلیل نقیضه‌های عقلانی، بزه دیده قادر به قضاوت منطقی نبوده یا سنش پایین‌تر از سن اختیاری رضایت باشد گویند.^۷ آنچه مشخص است ریشه‌یابی و بررسی علل وقوع چنین جرایم وحشیانه‌ای است که هیچ‌گاه در کشور ایران و توسط مسئولین مورد توجه لازم و وافی قرار نگرفته است و در قوانین کیفری واژه عنف و تجاوز به عنف، تعریف نشده است و مقنن در این خصوص ساکت است که باعث اعمال سلايق و علايق در زمینه معنا و مفهوم تجاوز به عنف و به‌ویژه در رویه قضایی شده است؛ از این رو نارسائی‌هایی که در زمینه ادله اثباتی این جرم وجود دارد موجب ناتوانی قربانیان در اثبات ادعایشان می‌شود. چنانچه مستند به نظر و کلام اکثر فقها مشاهده می‌شود؛ از این رو تجاوز به عنف در قالب واژه زنا بیان شده است. به این صورت که زنا به عنف را موجب قتل زانی اگراه کننده می‌دانند،^۸ قانون‌گذار نیز تجاوز به عنف را نوعی زنا می‌داند که موضع او مبنی بر تعمیم تجاوز جنسی به حالات فقدان رضایت قربانی در حال بیهوشی، خواب یا مستی قابل تحسین است؛ اما پافشاری وی بر به‌کارگیری تعبیر عنف به‌گونه‌ای که او را ناگزیر از آن نموده تا مصادیق اخیرالذکر را در حکم زنا به عنف توصیف کند، فاقد توجیه می‌نماید. اگرچه از لحاظ مجازات با زنا طرفینی و همراه با رضایت متفاوت است ولی از لحاظ مشابهت واژگانی، شیوه اثبات را در هر دو یکسان فرض نموده است؛^۹ به نظر و باور نگارنده، بهتر است قانون‌گذار در استعمال این واژه دقت بیشتری نماید و زنا به عنف را به‌صورت مستقل مورد جرم‌انگاری قرار دهد و در باب عنصر مادی و معنوی و شرایط تحقق و اثبات آن مقرراتی تعیین نماید. این در حالی است که تجاوز به عنف هم در حقوق بین‌الملل کیفری و هم از لحاظ حقوق تطبیقی در نظام‌های حقوق کیفری جرم‌انگاری و تعریف گردیده است و به هرگونه تماس فیزیکی و ارتباط جنسی با فرد که بدون رضایت او باشد، تجاوز دانسته می‌شود

۶. حسین میرمحمد صادقی، جرایم علیه اشخاص (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۲)، ۲۸۴.

۷. بهنام اوحدی، تمایلات و رفتارهای جنسی طبیعی و غیرطبیعی انسان (تهران: انتشارات صادق هدایت، ۱۳۸۴)، ۳۰۸.

۸. محمدحسن بن باقر نجفی، جواهر الکلام فی شرائع الاسلام (بیروت: انتشارات دار احیاء التراث العربی، ۱۲۶۶ق)، ۳۴۵.

۹. عبدالعلی توجهی و محمد هادی توکل پور، «وجه تمایز زنا و تجاوز به عنف با تاکید بر شیوه اثبات» مجله پژوهش‌های حقوق

اسلامی، ۳۴ (۱۳۹۰)، ۱۰۹.

حتی اگر فرد متجاوز همسر او باشد.^{۱۰} بنا بر قانون جرایم جنسی مصوب ۲۰۰۳ میلادی انگلستان بین عمل مقاربت جنسی ناشی از رضایت طرفین و ناشی از عنف و اکراه تفاوت وجود دارد؛ در حقیقت فقدان رضایت بزه دیده، مقاربت جنسی را به تجاوز به عنف تغییر می‌دهد. این شرط رضایت را می‌توان در ماده یک قانون مذکور ملاحظه نمود که در ضمن آن قانون‌گذار اظهار می‌دارد، هنگامی عمل موافقه جنسی، تجاوز به عنف خواهد بود که مرد الف آلت تناسلی خود را در دبر، قیل یا دهان شخص ب نماید و شخص ب رضایت نداشته باشد و مرد الف عرفاً رضایت ب را باور نداشته باشد.^{۱۲} در نظام حقوقی کامن‌لا سنتی، تجاوز به عنف به معنی دخول اندام تناسلی مرد در اندام تناسلی زن بدون رضایت او و بدون علقتیت زوجیت بوده است و با تصویب قانون عدالت کیفری و نظم عمومی مصوب ۱۹۹۴ م و قانون جرایم جنسی مصوب ۲۰۰۳ م تعریف تجاوز به عنف گسترده‌تر شد و دخول دهانی هم به‌عنوان یکی از ارکان عنصر مادی تجاوز به عنف بشمار می‌آید و با این استدلال که هیچ زنی با ازدواج به تملک شوهرش در نمی‌آید قید علقه زوجیت از تعریف تجاوز به عنف حذف شد؛ از این جهت در نظام کیفری انگلستان تجاوز به عنف با وجود علقتیت زوجیت نیز متصور است؛ برخلاف قانون ایران که زن را در تملک همسر متصور است و می‌تواند هرگونه تمتع جنسی از او ببرد. در نظام کیفری ایران، تجاوز به عنف تنها با دخول اعم از مقعدی یا مهبل‌ی محقق می‌گردد. در هر دو نظام حقوقی یادشده تنها مردان می‌توانند مرتکب تجاوز به عنف باشند اگرچه بزه دیده می‌تواند زن یا مرد باشد. مطابق قانون جرایم جنسی مصوب ۲۰۰۳ عنوان مجرمانه «تجاوز جنسی» فقط نسبت به کسی به رسمیت شناخته شده است که به اختیار خود آن را نپذیرفته باشد؛ در حالی که واجد آزادی و قابلیت چنین گزینشی بوده باشد. اعمال خشونت، ناهوشیاری یا فریب قربانی از نشانه‌هایی هستند که با وجود آنها، فقدان رضایت بزه‌دیده مفروض انگاشته می‌شود. در برخی موارد عدم رضایت بزه دیده مفروض است که یکی از این موارد تجاوز به کودکان می‌باشد، در حقوق کیفری انگلستان کودکان کمتر از شانزده سال هیچ‌گاه راضی به عمل جنسی با افراد بالای هیجده سال فرض نمی‌شوند و هرگونه رابطه جنسی با آنها موجب می‌شود فرد متجاوز به تجاوز به عنف محکوم گردد و مجازات اشد آن حبس ابد خواهد بود که خود بیانگر اهمیت و تفاوت بسیاری است که قانون‌گذار برای آن قائل شده است؛ بنابراین وجود رضایت به‌عنوان شرط سلبی تجاوز جنسی در حقوق جزای ایران و

۱۰. روناک خاک، «جرم انگاری خشونت جنسی در حقوق بین الملل کیفری» مجله حقوقی، ۳۹ (۱۳۸۷)، ۱۱۵.

11. Sexual Offences Act 2003

12. Jonathan Herring, (Op. cit.), 521.

انگلستان در صورتی متصور می‌شود که زانیه اهلیت تراضی را داشته و رضایت ابراز شده واقعی بوده و در اثر عواملی مانند فریب، اغفال و اجبار مخدوش نشده باشد. درحالی که زنا رابطه‌ای توأم با رضایت می‌باشد. رضایت شخص، در حالتی متصور است که وی به اختیار خود امری را بپذیرد درحالی که آزادی و قابلیت چنین گزینشی را داشته است. رابطه جنسی که همراه با آزادی و قدرت گزینش فرد باشد را زنا می‌گویند. در نظام کیفری ایران زنا از جرایم مشمول حد و به معنای آمیزش جنسی نامشروع و آگاهانه و از روی اختیار بین زن و مرد را گویند. از نظر فقهی هرگونه آمیزش جنسی خارج از روابط زناشویی اگرچه با رضایت طرفین باشد ممنوع و در زمره جرایم مستوجب حد قرار دارد. در حقوق کیفری انگلستان با توجه به مسائل و مباحث فرهنگی و قومی و آزادی در ارتباط جنسی فی‌مابین طرفین، به بررسی جرایمی همچون زنا پرداخته نمی‌شود؛ بنابراین دادگاه و مراجع قضایی انگلستان زمانی در باب جرایم جنسی از جنس زنا ورود می‌نمایند که زنا با زن شوهردار و یا به صورت زنا به عنف صورت گرفته باشد. مطابق قانون خانواده مصوب ۱۹۹۶ در صورتی که زنا با زن شوهردار باشد، برای زن حق طلاق وجود خواهد داشت و طرف مقابل به جبران خسارت محکوم خواهد شد.

۲- سیاست جنایی

جرم تجاوز به عنف و واکنش کیفری به آن مستنبط از فقه جزایی امامیه است. مستند همه فقها در بحث تجاوز به عنف، چند روایت از امام باقر (ع) و امام صادق (ع) می‌باشد که در هیچ کدام از آنها به واژه زنا اشاره نشده است. برای نمونه در روایتی از برید عجلی نقل است «سئل أبو جعفر علیه السلام عن رجل اغتصب امرأة فرجها، قال: يقتل مُحْصِنًا كان أو غير مُحْصِن»^{۱۳}. از حضرت امام محمد باقر (ع) در مورد مردی پرسیدم که فرج زنی را غصب^{۱۴} کرده بود، ایشان فرمودند: مرتکب کشته می‌شود اعم از اینکه محسن و یا غیر محسن باشد.

قانون گذار قبل از انقلاب در قانون مجازات مصوب ۱۳۰۴ با الحاقات و اصلاحات ۱۳۵۲، فصل پنجم از قانون مجازات عمومی را به جنحه و جنایات بر ضد عفت و اخلاق عمومی و تکالیف خانوادگی اختصاص داده بود که ماده ۲۰۷ بند الف در خصوص هتک ناموس زنی به عنف یا تهدید و در بند ب از هتک ناموس زنی بدون عنف و تهدید صحبت می‌کند؛ ولی قانون گذار توضیحی در خصوص عنف

۱۳. محمد بن الحسن حر عاملی، وسایل الشیعه (قم: نشر آل بیت، ۱۴۱۴ ق)، ۱۰۸.

۱۴. غصب زن به معنای برقراری رابطه نامشروع بدون رضایت زن می‌باشد.

و هتک ناموس ارائه نمی‌دهد، با توجه به آنچه در ماده ۲۰۸ مکرر ذکر شده بود «هر کس ازاله بکارت دختری را بنماید و...» استنباط می‌شود منظور قانون‌گذار از هتک ناموس برقراری رابطه جنسی به معنای اخص باشد. همچنین ماده ۲۰۸ بند الف و ب از ارتکاب عمل منافی عفت غیر از هتک ناموس صحبت می‌کند که استنباط فوق را تأیید می‌نماید، به عبارتی قانون‌گذار قبل از انقلاب، هتک ناموس را به صورت ضمنی در مواد فوق تعریف نموده است؛ اما در خصوص عفت چون قانون‌گذار کلمه عفت و تهدید را در مواد ۲۰۷ و ۲۰۸ پشت سرهم آورده است این‌گونه استنباط می‌شود که عدم رضایت ملاک بوده است. همچنین قانون‌گذار در ماده ۲۰۷ بعد از ذکر هتک ناموس زنی به عفت و تهدید و تعیین مجازات برای آن اضافه می‌کند که همین مجازات برای لواط نیز مقرر است؛ به عبارت دیگر قانون‌گذار تجاوز مرد به مرد را نیز مورد غفلت قرار نداده و مثل تجاوز مرد به زن جرم انگاری نموده است. در خصوص برقراری رابطه جنسی مقعدی بدون رضایت زن رأی وحدت رویه شماره ۱۱۸۹ مورخ ۱۳۳۶/۳/۳۰ بیان می‌دارد «ارتکاب موافقه به عفت با زن یا دختر بدون رابطه زوجیت اعم از قبل و دبر هتک ناموس بوده و مشمول فراز اول بند الف ماده ۲۰۷ قانون مجازات عمومی خواهد بود. تجاوز به عفت در بند دال ماده ۸۹ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱ و بند دال ماده ۸۲ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۵، همچنین در بند ت ماده ۲۲۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ از مصادیق و اقسام زنا و به ترتیب، تحت عنوان زنا به عفت و اکراه و زنا به عفت یا اکراه مطرح شده است. از دیدگاه قانون‌گذار اسلامی و حقوق کیفری، وجود عفت و فقدان رضایت در رکن مادی جرم زنا موجب تشدید مجازات زانی و ثبوت اعدام می‌شود. فقدان رضایت در زنا می‌تواند به نحو قهر، غلبه و یا باحالت اکراه و اجبار باشد که زانیه فاقد اراده برای ارتکاب این فعل است. بسیاری از فقهای امامیه غضب و اغتصاب را به عنوان رفتار مادی مرتکب که او را مشمول اعدام می‌نماید^{۱۵} دانسته‌اند؛ از این رو تفاوتی نمی‌کند که تسلیم شدن زانیه بدون اراده و با اجبار باشد و یا با اراده اکراهی فاقد رضایت باشد. فقها تسلیم زن در اثر تهدید زانی مبنی بر بی‌آبرو کردن وی به واسطه انتشار فیلم‌های مبتذل را مصداق زنا به عفت دانسته‌اند،^{۱۶} هرچند اجبار و سلب اراده‌ای در میان نبوده باشد. ماده ۴ قانون «نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند» مصوب ۱۳۸۶ همین موضع را تأیید نموده و مقرر می‌دارد «هرکس با سوءاستفاده از

۱۵. روح الله اکرمی، «عنصر عفت در زنا از منظر فقه، حقوق جزای ایران و انگلستان». فصلنامه پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، ۳۰۱ (۱۳۹۵)، ۴.

۱۶. استفتای شماره ۵۶۲ در گنجینه استفتانات قضایی.

آثار مبتذل و مستهجن تهیه شده از دیگری، وی را تهدید به افشاء و انتشار آثار مزبور نماید و از این طریق با وی زنا نماید به مجازات زنا به عنف محکوم می‌شود». در قانون جزای ایران مصوب ۱۳۹۲ برای اولین بار مصادیقی از عدم رضایت در زنا ذکر شده است و رابطه جنسی با کودک زیر سن بلوغ در صورتی که بر اثر اغفال و فریب نباشد جرم تجاوز به عنف محسوب نمی‌شود و تنها فرد متجاوز به حبس تعزیری محکوم می‌شود، تنها در یک مورد فرد متجاوز به تجاوز به عنف و اعدام محکوم می‌شود که رابطه جنسی با کودک با اغفال و فریب او توأمان باشد. در واقع قانون‌گذار رضایت و قبول رابطه جنسی از سوی کودک را مفروض دانسته است. در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ که نمایندگان مجلس شورای اسلامی، تحت تأثیر فشار و ابتکار جامعه مدنی برای عمل به تعهدات بین‌المللی ایران، به‌ویژه کنوانسیون حقوق کودک و با توجه به واقعیت‌ها و یافته‌های جرم‌شناسی به تصویب رساندند به سوء استفاده‌های جنسی با عنف نسبت به کودکان اشاره شده است. فرهنگ حاکم بر نهادهای عدالت کیفری (پلیس، دادسرا و دادگاه) به‌گونه‌ای است که بزه دیدگی ناشی از جرم تجاوز بدون رضایت جدی تلقی نمی‌شود، اظهارات قربانی در مورد حادثه با تردید نگریسته می‌شود و در پاره‌ای از موارد با مقصر جلوه دادن، او را در مظان ارتکاب جرم قرار می‌دهند؛ بدین ترتیب نه تنها آثار سوء ناشی از این جرم بر قربانی ترمیم نمی‌شود، بلکه موجبات بزه دیدگی ناشی از عملکرد نهادهای عدالت کیفری را فراهم می‌سازد. در اصل تمهیداتی برای حفظ امنیت کودکان در برابر این نوع جرایم در قوانین کیفری مربوط و همچنین در مرحله دادرسی اتخاذ نشده است. در حقوق کیفری انگلستان در گذشته تحقق تجاوز جنسی مستلزم اعمار خشونت و اجبار از ناحیه مرتکب بوده است؛ اما امروزه این شرط ضرورت ندارد و عنصر مادی تشدید کننده زنا عدم وجود رضایت در بزه دیده، عدم اهلیت و صغر سن او است که در قانون جرایم جنسی حاکم بر انگلستان مصوب سال ۲۰۰۳ و مقررات موضوعه و رویه قضایی این کشور به موضوع عدم رضایت بزه دیده برای تکوین جرم تجاوز جنسی پرداخته است.

۳- شرایط ماهوی و شکلی

۳-۱- شرایط ماهوی

تجاوز به عنف در همه نظام‌های کیفری دنیا جرم انگاری شده است. قانون‌گذار با توسل به ابزارهای کیفری درصد منصرف کردن بزه‌کاران بالقوه از ارتکاب این جرم و نیز حمایت از زنان و گروه‌های آسیب‌پذیر در برابر این بزه دیدگی برآمده است؛ اما در نظام کیفری ایران تعریف مشخص و مستقلی

از تجاوز به عنف نسبت به کودکان به عمل نیامده و منحصرأ در تبصره ۲ ماده ۲۲۴ قانون مجازات اسلامی در مورد تجاوز به کودک اشاره شده است «هرگاه کسی با زنی که راضی به زنا با او نباشد در حال بیهوشی، خواب یا مستی زنا کند رفتار او در حکم زنا با عنف است. در زنا از طریق اغفال و فریب دادن دختر نابالغ یا از طریق ربایش، تهدید و یا ترساندن زن اگرچه موجب تسلیم شدن او شود نیز حکم فوق جاری است». از مفاد این ماده استنباط می‌شود که صرف کودکی، مزنی بها موجب تحقق زنا با عنف مستوجب اعدام نیست، مگر آنکه وی راضی نباشد؛ و چنانچه نسبت به زنا راضی باشند، آیا صرف طفولیت یا جنون موجب تخدیش رضایت و به تبع تحقق زنا با عنف نخواهد بود؟ مقام معظم رهبری نیز در پاسخ استفتایی فرموده‌اند «مجرد صغیره بودن مزنی بها حجت شرعی بر تحقق عنف و اکراه از سوی زانی نیست و تا عنف شرعاً ثابت نشود حد شرعی زانی غیر محن همان جلد و تازیانه است».^{۱۷} علاوه بر این شرط اغفال و فریب دختر نابالغ در تبصره مذکور از سوی قانون‌گذار، قابل انتقاد به نظر می‌رسد؛ زیرا ممکن است زن بالغ نیز اغفال شود، مثل وقتی که مردی با گریه کردن چهره یا تغییر صدای خود و قلمداد نمودن خود به عنوان شوهر زن، رضایت زن را به برقراری رابطه جنسی جلب نماید. فرض کردن اراده و رضایت برای کودک زیر ۱۰ سال به دور از واقعیت و منطق است. بدون شک با ترفندهای ماهرانه حتی با نشان دادن یک عروسک می‌توان رضایت کودک را برای برقراری رابطه جنسی اخذ کرد. درحالی که او به آن بلوغ جسمی و فکری از مفهوم فعل متجاوز نرسیده است؛ و یا ممکن است با تهدید او به اینکه مادرش را خواهد کشت، رضایتش را برای مواجهه جنسی اخذ نماید. رضایت داشتن و رضایت دادن نیازمند بلوغ، عقل و اهلیت است. دختر زیر ۱۰ سال مگر عقل و رشد وی به حدی رسیده است که بتواند در این باره تصمیم بگیرد؟ در عرصه حقوق خصوصی هنگامی که معامله کودکان به علت فقدان اهلیت اصولاً باطل می‌باشد به طریق اولی نباید رضایتشان را در امور کیفری و افعالی که موجب زخم بر جان و روحشان می‌گردد مفروض دانست. زنا یک رابطه دوطرفه بوده که طرفین باهدف التذاذ جنسی با یکدیگر جماع می‌نمایند. اگر یکی از این دو طرف نابالغ و مجنون باشد نه تنها هیچ لذت جنسی نمی‌برد بلکه همراه بر روح و جسمش آسیب جبران‌ناپذیر وارد می‌گردد. درحالی که لذت فرد بالغ در زنا با دختر بچه نسبت به زن بالغه کمتر نیست؛ چراکه در زنا با دختر بچه (صغیره) در بعضی از موارد، لذت زیادتر و بیشتر از زنا با بالغه است، اول بدین دلیل که عنصر اصلی در تحقق بخشیدن یک فعل و حصول نتیجه از آن، بیشتر در جانب فاعل آن فعل وجود دارد و میزان لذتی که در مفعول پدید می‌آید رابطه نزدیک با

۱۷. استفتای شماره ۴۱۸۵ در گنجینه استفتانات قضایی.

فعلی دارد که از جانب فاعل صادر می‌شود. دوم اینکه زیاد و کم بودن لذت، ملاک و مناط حکم الهی واقع نمی‌شود؛ بلکه حکم، دائر مدار صدق زناست، در حالی که زنا در اینجا محقق شده است؛ و به همین خاطر هنگامی که پیرمرد محسن مرتکب زنا شود هم شلاق خورده و هم سنگسار می‌شود، در حالی که لذت زنا برای وی در مقایسه با زناکار جوان کمتر است؛ بنابراین شخص بالغ که با فردی نابالغ و بدون قوه تمییز حتی اگر رضایت ظاهری داشته باشد نزدیکی نماید، می‌بایست حکم زنا به عنف را داشته باشد. فی الواقع برای کودکانی که اهلیت استیفا ندارند و به بلوغ رشدی و عقلی نرسیده‌اند این عدم اهلیت مانع شکل‌گیری رضایت و بالتبع توافق خواهد شد و عمل متهم تجاوز محسوب می‌شود. در این خصوص بهتر است به قانون انگلستان نگاهی داشته باشیم که به نظر قانون معقول و درستی می‌رسد. در حقوق این کشور کودکان کمتر از شانزده سال هیچ‌گاه راضی به عمل جنسی با افراد بالای هیجده سال فرض نمی‌شوند و کودکان زیر سیزده سال نیز به ارتکاب عمل جنسی با هیچ‌کس راضی فرض نمی‌شوند.

در تبصره از پیش گفته شده، در مورد زنا با مجنون اشاره نشده است که این امر موجب گردیده برخی را به این نتیجه سوق دهد که قانون‌گذار زنا با مجنون را از دایره زنا به عنف خارج کرده و ملحق به عنف ندانسته است. محقق حلی در مورد زنا با مجنون می‌فرماید: اگر مرد بالغ محسن با دختر نابالغ یا دختر مجنون زنا کرد، حد یعنی صد ضربه شلاق بر زانی ثابت است و سنگسار نمی‌شود.^{۱۸} و حضرات آیات تبریزی نوری همدانی و صافی گلپایگانی قائل به تحقق زنا به عنف شده‌اند.^{۱۹} با توجه به مفاد تبصره ۲ ماده ۶۵۸ قانون مجازات اسلامی که رضایت مجنونی که واقعاً به زنا راضی نبوده است را در حکم عدم رضایت دانسته است، به نظر می‌رسد در خصوص زنا با مجنون باید گفت اگر مجنون قدرت تشخیص ماهیت زنا را نداشته باشد، هرچند همراه با رضایت ظاهری باشد، زنا با او مانند زنا با نابالغ مشمول زنا در حکم عنف خواهد بود. مقنن می‌بایست تصریح می‌کرد رضایت دختر نابالغ مجنون در حکم در عدم رضایت است در حالی که آورده است رضایت دختر نابالغ یا مجنون که رضایت واقعی به زنا نداشته در حکم عدم رضایت است. به طور کلی رضایت واقعی در این اشخاص متصور نیست.

مطابق ماده ۲۲۸ قانون مجازات «در زنا با محارم نسبی و زنا با محسنه، چنانچه زانیه بالغ و زانی نابالغ باشد مجازات زانیه فقط صد ضربه شلاق است». در ماده مذکور مجازات زانی محسن در زنا با دختر بچه غیر بالغه مشخص نشده است. منابع فقهی حاکی از این است که فقهای امامیه در این

۱۸. جعفر بن حسن محقق حلی، شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام. (قم: انتشارات اسماعیلیان. ۱۴۰۸ ق)، ۱۴۲.

۱۹. استفتای شماره ۵۸۴۵ در گنجینه استفتانات قضایی.

موضوع، فتوای واحدی ندارند؛ به طوری که مشهور فقها محصن و محصنه را مستحق صد ضربه شلاق می‌دانند؛ برخی نیز در هر دو فرض، به ثبوت سنگسار حکم کرده‌اند؛ و قول سوم قائل به تفصیل شده و «مرد» زانی محصن را مستحق «سنگسار» و «زن» زانیه محصنه را مستحق صد ضربه «شلاق» می‌داند.^{۲۰} با توجه به اینکه قائل شدن به مجازات رجم، از نظر تحلیل فقهی، قوی‌تر به نظر می‌رسد مناسب است که قانون‌گذار محترم در ماده ۲۲۸ قانون مجازات اسلامی، به مجازات رجم برای زانی محصن در زنا با دختر بچه نابالغ، تصریح نماید تا هم ابهام موجود در این ماده برطرف گردد و هم زمینه ایجاد تشتت در آرای محاکم قضائی را از بین ببرد.

کودکی، یکی از مراحل رشد انسانی است، اهمیت این مرحله تا آنجاست که آموزه‌های قرآنی، به آن توجه و اهتمام خاصی دارد؛ زیرا آینده هر شخصی به دوران کودکی او وابسته است. دانشمندان علوم اجتماعی نیز به این موضوع توجه خاصی داشته‌اند؛ زیرا تکامل مادی و معنوی جوامع انسانی، در گرو توجه کامل به کودکان است؛ از این رو حقوق کودکان در اجتماع به هیچ امری محدود نخواهد بود و در قرآن و روایات نیز به آن توجه شده است؛ و افرادی که موجبات آزار و اذیت جنسی این گروه آسیب‌پذیر را فراهم می‌نمایند باید به مجازات شدیدتر از ۱۰۰ ضربه تازیانه حدی محکوم نمود. ناتوانی جسمانی و عقلانی کودکان ایجاب می‌کند قانون‌گذار حمایت‌های خاص خود را مبذول آنها نماید و نهادهای و قوانین حمایتگر در جهت جبران ناتوانی کودکان در حفظ حقوق خویش بپردازند.

وفق تبصره ماده ۲۲۴ قانون مجازات اسلامی، اگر مرتکب، زن و یا نابالغ را بیهوش نماید و یا در حالی که خواب است به او تجاوز نماید و یا به خاطر ترس و یا تهدید مرتکب، حاضر به نزدیکی با او گردد، در این موارد رضایت مخدوش بوده و عمل در حکم زنا به عنف می‌باشد؛ و اصل بر عدم رضایت است و مرتکب باید رضایت شخص را اثبات نماید. همچنین نزدیکی با زن در حالی که او مست می‌باشد نیز حکم فوق جاری است. برخی معتقدند: مست کردن زن در مهمانی مختلط و سپس رابطه جنسی با وی، مصداق زنا به عنف نیست، زیرا فردی که آزادانه در یک مهمانی مختلط، اقدام به نوشیدن مقدار زیادی مشروب الکلی نموده، در واقع خود را تسلیم حوادث احتمالی کرده است. در واقع این زن با اقدام نخست خود که با اراده انجام داده، به اقدامات بعدی افراد حاضر در مهمانی اعتبار ذهنی داده است.^{۲۱}

۲۰. ملیحه نوربخش و حمید مسجدسرای، «بازخوانی ادله مجازات زنا محصن و محصنه بانابالغ»، مجله فقه و مبانی حقوق اسلامی، ۵۳، ۱ (۱۳۹۹)، ۲۱۳.

۲۱. دانیال پاک نژاد، مهین سبحانی و حسن شاه ملک پور، «بررسی تطبیقی جرم تجاوز جنسی در نظام حقوقی ایران و حقوق

که این نظر قابل انتقاد می‌باشد به این دلیل که زن در مهمانی مست کرده و چه بسا ممکن است به قصد برقراری رابطه جنسی نبوده باشد و با اجبار به او تجاوز شده باشد و او رضایت به این عمل نداشته است. شعبه ۲۷ دیوان عالی کشور نیز در حکم شماره ۸ مورخ ۱۴ فروردین ۱۳۷۴ خود، موردی را که زانی با تزریق آمپول، زن را بیهوش و سپس با وی زنا می‌کند، زنا به عنف و اگره دانسته است.

مطابق ماده ۲۳۴ قانون مجازات اسلامی قانون‌گذار لواط به عنف را موجب قتل فاعل دانسته است؛ ولی در مورد اینکه لواط با فرد در خواب، بیهوشی و یا لواط با طفل چه حکمی دارد نامعلوم می‌باشد. اگر تجاوز به دختری نابالغ قبیح و شنیع می‌باشد به همان اندازه تجاوز به پسر نابالغ نیز ناپسند و زشت است و عمل مزبور را در حکم زنا به عنف قرار می‌دهد.

در نظام کیفری حاکم بر انگلستان، نبود رضایت قربانی آمیزش جنسی را به تجاوز جنسی تبدیل می‌کند. شرط رضایت جنسی در تمامی سیستم‌های جنایی آثار کیفری متعددی بر شرایط تشکیل دهنده جرم جنسی و میزان مجازات بزه‌کاران جنسی دارد؛ از این رو شرایط اگرچه به نسبت هر سیستم کیفری و حقوقی متفاوت است ولی عنصر «رضایت» تا حدی در تمامی نظام‌ها و سیستم‌های کیفری نوعی جهات تخفیف محسوب می‌شود. در تمام کشورهای اروپایی یک محدودیت حداقلی برای روابط جنسی وجود دارد که هرگز زیر سن دوازده سال نیست و به آن سن رضایت^{۲۲} می‌گویند. در حقوق کیفری انگلستان مطابق قانون جرایم جنسی مصوب ۲۰۰۳ نزدیکی با کودک زیر سیزده سال به طور مطلق حبس ابد خواهد بود. فقدان رضایت در نزدیکی جنسی با کودکان زیر این سن جزء عناصر تشکیل دهنده رکن مادی تلقی نشده و مجرد سوءنیت عام مرتکب مبنی بر قصد دخول کفایت می‌کند و باور وی در رسیدن سن طرف به سیزده سال تأثیری در رفع مسئولیت کیفری از او ندارد.^{۲۳}

رضایت یکی از دشوارترین مسائل در محاکمه است که امروزه با پیشرفت‌های پزشکی قانونی، انکار واقع شدن آمیزش جنسی نمی‌تواند گزینه‌ای برای دفاع باشد. رضایت قربانی باید واقعی باشد نه با تحت فشار قرار دادن او که موجب تسلیم او گردد. در دعوی دولت علیه مالون^{۲۴} در سال ۱۹۹۸، قربانی دختری ۱۶ ساله بود و پژوهش‌خواه دوستی بود که نزدیک خانه او زندگی می‌کرد؛ او شبی با دوستان خود به گردش رفته، شراب زیادی نوشیده به طوری که مست شده بود و نمی‌توانست راه برود. دوستان

بین الملل کیفری»، مجله آموزه‌های حقوق کیفری، ۲۲، ۱۸، ۲۲ (۱۴۰۰)، ۲۲.

22. Age Consent

23. Martin Jacqueline, Criminal law: key facts cases. (London:Routledge), 5 Ed.2014,202

24. ibidem

وی او را با اتومبیل به خانه بردند. یکی از دوستان به خانه پژوهش‌خواه رفت و از او خواست که به آنها به کمک کند دختر را به اتاق خوابش ببرند در حالی که بقیه در طبقه پایین بودند، پژوهش‌خواه به طبقه بالا بازگشت، قربانی گفت که از حضور مرد آگاه شده بود؛ او روی دختر رفته و آلت جنسی‌اش را در مهبل او فرو کرده بود که درد زیادی ایجاد کرده بود و دختر با کوبیدن به سینه مرد، او را دور کرده بود. پژوهش‌خواه به تجاوز جنسی محکوم شد و درخواست رسیدگی پژوهشی کرد که قاضی در مورد رضایت اشتباه کرده است، چرا که برقراری رابطه جنسی با دختر با تهدید اعمال نشده و شاکی هیچ مقاومتی نشان نداده است. اعتراضات پژوهشی مردود اعلام شد. دادگاه تجدید نظر اعلام نمود که برای اعلام محکومیت باید اماره‌ای مبنی بر عدم رضایت موجود باشد؛ اما این اماره می‌تواند تنها اظهار داد خواننده باشد مبنی بر اینکه رضایت نداشته است.^{۲۵} در برخی موارد که فرد رضایت واقعی داشته باشد و یا رضایت بر اثر اجبار، رضایت برای او متصور نبوده و فاقد رضایت فرض می‌شود از جمله رضایت کودک زیر شانزده سال به برقراری ارتباط جنسی با او که متجاوز محکوم به تجاوز به عنف است. در نظام کیفری انگلستان هرگونه رابطه جنسی با کودک زیر شانزده سال، خواه کودک رضایت به این فعل داده، خواه نداده باشد عمل تجاوز بوده و مورد جرم‌انگاری قرار گرفته است.

مسئله حقوق کودکان، مسئله جدید نیست، شروع آن به بعد از جنگ جهانی اول باز می‌گردد و یکی از طرفداران اولیه حقوق کودک، آگلانتین جب،^{۲۶} بنیان‌گذار مؤسسه نجات کودکان در انگلستان در سال ۱۹۱۹ م بوده است. وی عقیده داشت کودکان قربانی سیاست‌های اقتصادی، سیاسی و مسائل جنگی می‌شوند. در قوانین کشورهای غربی، جرایم علیه کودکان با عنوان پدوفیلی شناخته می‌شود. پدوفیلی^{۲۷} یا میل جنسی به کودکان، نوعی انحراف جنسی است که در آن فرد در مواجهه با برخی تصورات و تخیلات دچار برانگیختگی و رضایت جنسی می‌شود و دست به رفتارهای جنسی ناپه‌نچار و شدید می‌زند. افراد مبتلا بیشتر در تصورات خود یا واقعیت، وارد رابطه جنسی با کودکان (۱۳ ساله یا کمتر) می‌شوند. پدوفیل‌ها بیشتر مرد هستند و ممکن است به یک جنس یا هر دو جنس دختر و پسر گرایش داشته باشند. فعالیت‌های جنسی با کودکان متفاوت است و احتمال دارد فقط تماشای بدن کودک یا لمس کردن او باشد؛ اما بیشتر فعالیت‌های جنسی شامل رابطه‌ی جنسی دهانی یا لمس آلت

۲۵. کاترین الیت، فرانسیس کوئین، «تجاوز به عنف در انگلستان»، مترجم امیر سماواتی پیروز، دانشگاه شهید بهشتی ۹۰، (۲۰۰۴).

26. Aglantine Jeb

27. Pedophilia

تناسلی کودک یا متجاوز است که در حقوق انگلستان برخلاف قانون ایران به این مهم توجه کرده است و جرایم علیه کودکان مورد جرم‌انگاری قرار گرفته است. ماده ۶ قانون جرایم جنسی مصوب ۱۹۵۶ نزدیکی با دختر زیر سن شانزده سال مورد جرم‌انگاری قرار گرفته است و مطابق ماده ۱ قانون سن ازدواج مصوب ۱۹۲۹ علقه ازدواج با دختر زیر این سن باطل است و فاقد اعتبار قانونی لازم است. برحسب مندرجات ماده ۵ و ۶ قانون جرایم جنسی مصوب ۱۹۵۶ مجازات نزدیکی با دختر زیر سن سیزده سال حبس ابد است و اگر قربانی در فاصله سنی شانزده سال باشد دو سال حبس خواهد بود. مطابق قانون انجام اعمال منافی عفت نسبت به کودک مصوب ۱۹۶۰، هر شخصی که مرتکب اعمال منافی عفت نسبت به کودک زیر چهارده سال شود یا کودک زیر چهارده سال را تشویق و تحریک به ارتکاب چنین عملی با خود و شخص دیگر نماید عمل جرم بوده و مجازاتش شش ماه تا دو سال حبس و یا جزای نقدی خواهد بود. در حقوق کیفری انگلستان، جرایم جنسی علیه کودکان برخلاف ایران در کتابی مجزا و به‌طور اختصاصی مورد توجه قرار گرفته است و شدیدترین مجازات‌ها برای این عمل در نظر گرفته شده است در حالی که در قانون جمهوری اسلامی ایران حتی زنا با نابالغ مورد توجه قرار نگرفته است و در برخی موارد مجازات بسیار ناچیز است.

۳-۲- شرایط شکلی

اگر قوانین ماهوی برای حفظ نظم اجتماعی و حمایت از قربانیان، اقدام به جرم‌انگاری و تعیین ضمانت اجرا برای جرایم نمایند، قوانین شکلی مسیر احقاق حقوق بزه دیدگان را تعیین می‌کند و اقامه دعوا و دسترسی به عدالت جهت احقاق حقوق را برای آنان تسهیل می‌نماید.

با توجه به هدفی که شارع مقدس از مستور ماندن برخی جرایم چون زنا و تجاوز به عنف داشته است، قانون‌گذار جمهوری اسلامی ایران نیز، شیوه تحقیق برخی جرایم را به تأسی از فقه‌های شیعه به‌صورت پنهانی و غیرعلنی محقق دانسته است. قبل از سال ۱۳۸۱ تحقیق در مورد جرایم توسط دادگاه انجام می‌شد. با تصویب قانون اصلاح تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب و احیای دادرسی، انجام تحقیقات مقدماتی بر عهده دادرسی گذاشته شده است؛ اما در برخی از جرایم من جمله زنا و لواط و پرونده‌های در این خصوص، مستقیماً در دادگاه مطرح می‌شود. البته، این مسئله به معنای مراجعه مستقیم شاکی به دادگاه کیفری استان نیست، بلکه همانند سایر جرایم ابتدا باید دادخواست شکایت به دادرسی تقدیم گردد

و چنانچه دادستان موضوع شکایت را مشمول تبصره ۳^{۲۸} ماده ۳ ق.ا.ت.د.ع.ا تشخیص دهد پرونده را بدون انجام تحقیق مقدماتی و کیفرخواست به دادگاه صالح ارسال خواهد نمود.^{۲۹} در هر جامعه که پدیده‌ای جرم‌انگاری می‌شود، برای اثبات جرم؛ ادله‌ای باید موجود باشد که بیشتر توسط یکی از اصحاب دعوی برای آشکار ساختن حقیقت امر مجهول، به شیوه‌های مختلف در مراجع قضایی به کار می‌رود. ادله اثبات در حقوق ایران در مباحث حدود، قصاص و دیات تا حدودی دارای موضوعیت بوده و تا حدودی نیز طریقت دارد. از این جهت موضوعیت دارند که معین هستند و اقرار و شهادت نیز در عرض علم قاضی قرار گرفته است، نه این که قاضی از اقرار و شهادت به علم برسد بلکه از این جهت طریقت دارند که قاضی در هر حالت مجبور به رأی بر اساس آن نیست، بلکه ممکن است قاضی با قرائنی متوجه شود که فرد بی‌گناه است. در خصوص جرم حدی زنا، عدد اقرار و شهادت دارای موضوعیت است، یعنی وقتی بحث برای رسیدن به حد شرعی است، عدد چهارم موضوعیت خواهد داشت، آشکار است که حتی با وجود سه بار اقرار نیز قاضی ممکن است قناعت وجدان حاصل کند، در حالی که کمتر از چهار اقرار یا شهادت حد زنا را ثابت نمی‌کند. قانون‌گذار در ایران تحقیق در باب جرایم منافی عفت همچون زنا، لواط، مساحقه، تفخیز و... را ممنوع اعلام نموده است، مگر در مواردی که جرم مشهود بوده و یا دارای شاکی خصوصی باشد؛ بنابراین پرونده‌هایی که موضوع آن‌ها، جرایم مشمول حد زنا و لواط است مستقیماً در دادگاه‌های مربوطه مطرح می‌شود. در صورتی که تجاوز به عنف ارتکاب یابد نظر قاضی بر عدم تحقیق است و قانون‌گذار، قاضی را در صورت فقدان ادله اثبات قانونی در مورد زنا، چهار اقرار یا چهار شاهد، از هرگونه بازجویی منع کرده است؛ چنانچه اشاره شده دلیل بازداشتن قاضی از تحقیق در این قسم از جرایم به این علت است که مجرم لغزش خود را علنی نکند و ضمن حفظ شأن و آبروی خود، توبه و طلب استغفار کند. چنانچه در قضیه ماعز که با زنی زنا کرده و نزد پیامبر چهار دفعه اقرار به عمل خویش نمود و سنگسار شد، پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌و آله‌و سلم) فرمودند: اگر پنهان می‌کرد سپس توبه می‌کرد برای او بهتر بود.^{۳۰} هرچند اسلام در باب تجاوز به عنف قائل به بزه پوشی است؛ اما حمایت از بزه دیده را

۲۸. پرونده‌هایی که موضوع آنها جرایم مشمول حد زنا و لواط است، همچنین جرایمی که مجازات قانونی آنها فقط تا سه ماه حبس و یا جزای نقدی تا یک میلیون ریال است و جرایم اطفال مستقیماً در دادگاه‌های مربوط مطرح می‌شود؛ مگر آن که به تشخیص دادستان، تحقیقات راجع به سایر جهات ضرورت داشته باشد.

۲۹. علی خالقی، آیین دادرسی کیفری (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهردانش، ۱۳۹۴)، ۱۵۸.

۳۰. محمد بن الحسن حر عاملی، پیشین، ۲۸-۳۸.

نیز مورد توجه قرار داده است. در اینجاست که بین بزه پوشی و حمایت از بزه دیده تعارض به وجود می‌آید. بنا بر قاعده‌ای که در باب تزاحم وجود دارد «دفع افسد به فاسد» می‌شود که به‌ناچار حرمت تحقیق برداشته شده، حکم جواز بلکه وجوب تحقق پیدا می‌کند.^{۳۱} در حقیقت با توجه به آنچه گفته شد می‌توان تفاوت عمده فی‌مابین سیستم اثبات زنا در حقوق کیفری ایران و انگلستان را همین قاعده منع و حرمت تحقیق در جرایم مربوط به زنا برشمرد؛ چرا که در حقوق انگلستان منعی به‌موجب تحصیل مشروع ادله اثبات زنا وجود ندارد و به‌مراتب آسان‌تر می‌باشد. تفاوت دیگر در باب سیستم کیفری و مراجع قضایی ایران و انگلستان در باب اثبات بزه زنا، استناد به علم قاضی و هیئت منصف می‌باشد، شارع مقدس برخلاف مقام وضع قوانین در انگلستان که استنباط قاضی و هیئت منصفه را در خصوص احتمال زنا کافی دانسته است با هدف حفظ حیثیت و شأن طرفین و به‌منظور جلوگیری از شکسته شدن قبح قضیه و مهم‌تر امکان توبه طرفین با سختگیری بسیار سعی دارد عمداً از اثبات زنا جلوگیری نماید؛ ولی باید گفت در جایی که شخصی با هتک ناموس فردی به او تجاوز می‌کند و به قهر و غلبه بر او مسلط می‌شود نباید اغماض و تسامح نمود بلکه سختگیری قانون باید بیشتر بوده و گاهی اوقات برای درس عبرت شدن دیگران در ملأعام حکم را اجرا نمود. آوردن جرم تجاوز به عنف در ذیل اقسام زنا (اقسام حد زنا) با توجه به این‌که زنا با تجاوز به عنف تفاوت ماهوی دارد اشتباه است؛ زیرا اساس اسلام در جرم زنا پرده‌پوشی و بزه پوشی است. همان‌گونه که ذکر گردید زنا به‌عنوان گناهی است که طرفین در آن رضایت دارند و بزه دیده (شاکی) وجود ندارد، وقتی جلوه علنی به خود بگیرد یعنی توسط چهار شاهد مشاهده شود تبدیل به جرم می‌شود و از جرایم اخلاقی به شمار می‌آید، حال آن‌که تجاوز به عنف چه در خفا و چه آشکارا و در انظار عموم از جرایم جنسی به شمار می‌آید که شاکی خصوصی (بزه دیده) دارد و با عنایت به اینکه جهل مرتکب نسبت به اختیار قربانی در مورد جسم و تن خود و با توجه به آثار سوء جسمانی و گاه روانی و حیثیتی که ممکن است این جرایم برای قربانی به دنبال داشته باشند، از جرایم علیه اشخاص تلقی می‌گردد. همان‌گونه که مبرهن می‌باشد، قانون مجازات اسلامی حاکم بر جمهوری اسلامی ایران با تسری از فقه امامیه تدوین گردیده است؛ بنابراین اثبات زنا و تجاوز به عنف در نظام حقوق کیفری ایران از طریق اقرار و شهادت شهود ممکن است. در مورد اقرار بر زنا، نظر مشهور فقهای امامیه بر این عقیده می‌باشد که زنا با چهار بار اقرار در نزد حاکم اثبات می‌گردد. در مورد شهادت شهود در آیات متعددی از

۳۱. اصغر احمدی موحد، «صلاحیت دادسرا و دادگاه‌ها در رسیدگی به جرایم منافی عفت» نشریه پیام آموزش معاونت آموزش

قوه قضائیه، ۲۸ (۱۳۸۶)، ۲۶.

قرآن کریم^{۳۲} بحث شهادت و لزوم اداء و اقامه آن در دعاوی مطرح شده است و روایات زیادی نیز در این باره نقل شده است. بنا بر فقه اسلامی جرم زنا با گواهی چهار مرد عادل، بالغ واجد شرایط زمانی اثبات می‌گردد که شهادت دهند دیده‌اند به طوری که موی میان زن و مرد رد نمی‌شد. بنا بر نظر مشهور فقهای امامیه زنا ممکن است به گواهی سه مرد و دو زن یا دو مرد و چهار زن اثبات شود؛ البته در مورد اخیر (دو مرد و چهار زن) سنگسار ثابت نمی‌شود.^{۳۳} در حقوق حاکم بر نظام محاکم و مراجع انگلستان وجود شاهد به نحوی که صحت شهادت و ادعای شاهد در نزد دادگاه مسجل گردد و از طریق آن علم کافی در خصوص تحقق بزه در خصوص جرایم جنسی کفایت می‌نماید. در مورد حجیت علم قاضی بین فقهای مشهور، اتفاق نظر است که امام معصوم می‌تواند به استناد علم شخصی خود حکم دهد، ولی نسبت به قاضی غیر معصوم در حق الله و حق الناس اختلاف نظر وجود دارد؛ قانون‌گذار در ضمن قانون مجازات اسلامی به تبعیت از نظر مشهور علما امامیه، علم قاضی را در حق الناس و حق الله دارای حجیت می‌داند که از طرق مشروع و متعارف حاصل شده باشد؛ بنابراین به نظر می‌رسد که با پذیرش علم متعارف قاضی می‌توان شیوه‌های جدید کشف و اثبات جرم را که با استفاده از علمی مثل پزشکی قانونی، پلیس علمی، عکس برداری و فیلم برداری جنایی و شیوه‌هایی چون آزمایش دی ان ای، آزمایش خون، اثر انگشت و نظایر آنها ابداع گشته‌اند را وارد حقوق جزای اسلامی کرد. در این راستا شورای عالی قضایی سابق به موجب بخشنامه^{۳۴} به کلیه دادسراها و محاکم کیفری سراسر کشور اعلام کرد: قاضی برای حصول به یقین از هیچ نوع تحقیقی که در موضوع مطروحه بتواند موجب یقین او شود، منع نگردیده است؛ از این رو مقتضی است در رسیدگی‌ها استفاده از طرق کشف علمی جرم را مورد غفلت قرار ندهد و از وسایلی که دانش بشری در این زمینه فراهم نموده است استفاده نماید. البته باید حدود و ثغور متعارف بودن آن مشخص شده و قاضی مکلف به ذکر مستند علم خود باشد.^{۳۵} در باب حجیت داشتن علم قاضی در حدود نیز اختلاف نظر وجود دارد برخی از فقهای معاصر نیز در این مورد روایاتی را مطرح می‌کنند که نشان دهنده این مطلب است که قاضی در حدود و بالأخص در زنا نمی‌تواند به علم خود عمل کند.^{۳۶}

۳۲. آیات مبارکه ۲۸۲ و ۲۸۳ بقره، ۴ نور، ۸ مائده.

۳۳. محمد بن الحسن حر عاملی، پیشین، ۹۶.

۳۴. بخشنامه شماره ۵۴۳۱۳/۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۶.

۳۵. میرمحمد صادقی، پیشین، ۴۰۰.

۳۶. محمود هاشمی شاهرودی، «علم قاضی» فصلنامه فقه اهل بیت، ۸ (۱۳۷۵)، ۱۰۰.

به‌ویژه در باب زنا و لواط که با چهار نفر ثابت می‌شوند، به نظر به صواب نزدیک‌تر می‌باشد؛ چرا که عقل بشری می‌داند که اگر کسی یک‌بار یا دو بار یا سه بار اقرار نمود، علم قاضی حاصل می‌شود و در جایی که قرار باشد با اقرار، علم ثابت شود، دیگر نیازی به چهار اقرار نیست، ولی از روح شرع مقدس اسلامی بر می‌آید که چنین حدی باید با چهار بار اقرار صورت گیرد.^{۳۷} از سویی روایتی از حضرت علی (علیه‌السلام) نقل شده است که سه نفر بر زنا کردن مردی شهادت دادند؛ امام علیه‌السلام فرمود: چهارمی کجا است؟ پاسخ دادند: هم‌اکنون خواهد آمد، حضرت امر به اقامه حد قذف بر آنان نمودند^{۳۸} که مؤید این امر است که حضور چهار شاهد برای اثبات حد ضرورت دارد و قاضی نمی‌تواند با علم خود حد زنا را ثابت کند. البته کسانی که حجیت علم قاضی را در حق الله پذیرفته و حق الناس را قبول ندارند به روایت از حسین بن خالد از حضرت امام صادق (علیه‌السلام) استناد می‌کنند که حضرت فرمودند: «بر امام واجب است، هرگاه دید مردی زنا می‌کند یا شراب می‌نوشد حد بر او اقامه کند، با دیدن خود و دیگر به بینة نیازی نیست، زیرا امام امین خدای متعال است در میان خلق است؛ اما هرگاه مردی را دید دزدی می‌کند، بر او واجب است او را نهد و از این منکر باز دارد و بگذرد و او را واگذارد. راوی پرسید این چگونه است؟ امام پاسخ فرمود: «حق اگر برای خدا (حق‌الله) باشد، اقامه آن بر امام واجب است و اگر برای مردم باشد (حق‌الناس) بر مردم است (مردم باید مطالبه کنند) تا امام اقامه حد نماید».^{۳۹} به نظر می‌رسد بیان حضرت در مورد لزوم شکایت خصوصی در حق الناس و عدم نیاز به شکایت ابتدایی در حق الله بوده و بحث تفکیک حجیت علم قاضی در حق الله و حق الناس نیست و حتی می‌توان گفت که مقصود روایت، جرایم مشهود بوده که این مطلب از لحن روایت و حتی لحن عبارت برخی فقہیان دیده می‌شود.^{۴۰} پس می‌توان گفت که این روایت می‌تواند مخصص وجود عدد چهار در اقرار و شهادت باشد که در این حالت نباید تفسیری موسع از آن داشت و تنها به مشاهده امام باید اکتفا نمود. از طرف دیگر، هرچند که وظیفه دادستان یا مدعی‌العموم تعقیب مجرم است ولی در باب زنا حق تحقیق و تفحص و بازجویی وجود ندارد؛

۳۷. مصطفی محقق داماد، سید محمد سادات حسینی «چشم اندازی بر حدود و اجرای علی آن» مجله الهیات حقوق، ۲، (۱۳۸۰)، ۱۴.

۳۸. ابوالقاسم گرگی، روشنعلی شکاری، حسین فریار، حدود، تعزیرات و قصاص (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۳)، ۲۴.

۳۹. محمد بن الحسن حر عاملی، پیشین، ۵۸.

۴۰. رحیم نوبهار، «اهداف مجازات در جرایم جنسی مستوجب حد»، نامه مفید، ۲۳ (۱۳۷۹)، ۱۴۹.

یعنی قاضی به دنبال کشف جرم نیست که بخواهد با علم خود آن را به اثبات برساند^{۴۱} و سیره پیشوایان دین نیز نشان داده است که آنان کسانی را که برای اقرار نزدشان می‌آمدند را به پرهیز از اقرار توصیه می‌کردند یا آنها را به تردید می‌انداختند.^{۴۲} در مورد حجیت علم قاضی در تجاوز به عنف، به دلیل این که در این جرم بزه دیده مستقیم وجود دارد و حق الناس مطرح است، مصلحتی که در بزه پوشی جرم زنا ناشی از رضایت طرفین وجود دارد، در اینجا نباید جاری گردد؛ زیرا بزه پوشی و سخت‌گیری در اثبات، عملاً به تحمیل ضرر بیشتر بر بزه دیده غیر مقصر در تجاوز به عنف می‌انجامد که قاعده لا ضرر چنین حکم ضرری را بر نمی‌تابد؛ بنابراین با استناد به تفکیک مفهومی زنا و تجاوز به عنف می‌توان از علم قاضی برای اثبات تجاوز به عنف استفاده کرد. البته مطالعه آرای اصراری دیوان عالی کشور^{۴۳} بیانگر آن است که در حال حاضر در سیستم قضایی ما برای اثبات تجاوز به عنف از علم قاضی بهره‌جسته‌اند ولی در صدور این آرای اصراری بین قضات دیوان عالی کشور نیز بر همین مسئله اختلاف نظر وجود داشته است که از نداشتن چهارچوبی دقیق حکایت می‌کند. همچنین اگر قول کسانی که قائل بر عدم حجیت علم قاضی در زنا هستند، پذیرفته شود، با این تفکیک مفهومی مشکلی بروز نمی‌کند و همچنان قاضی می‌تواند از علوم و فناوری‌های نوین برای اثبات تجاوز بهره‌جوید چنانکه در این مورد پزشکی قانونی می‌تواند کمک شایانی به اثبات و احراز تجاوز به عنف کند. با توجه به این که قانون‌گذار، تجاوز به عنف را نیز نوعی زنا می‌داند، پرونده‌های تجاوز به عنف نیز از حکم این تبصره مستثنا نخواهد بود؛ از این رو با توجه به مشکلات و ضرورت‌های موجود در خصوص نحوه اثبات تجاوز به عنف ضرورت قانونی مدون و جداگانه در باب تجاوز به عنف با توجه به خلل‌ها و مباحث موجود در باب آن ضروری و لازم می‌باشد؛ که همواره امکان و فرصت امحای آثار و ادله جرم برای بزهدار و تهدید بزه دیده وجود دارد؛ برخلاف زنا و جرایم منافی عفت در تجاوز به عنف که مصلحت اخلاقی و اجتماعی جامعه و امنیت و کرامت انسانی فرد حکم می‌نماید روند رسیدگی با کندی انجام می‌گیرد و در اکثر مواقع خود فردی که قربانی تجاوز می‌شود که ممکن است در معرض اتهام رابطه نامشروع قرار گیرد؛ بنابراین به‌منظور حفظ حقوق طرفین و شأن عمومی و اخلاق حسنه اتخاذ تشریفات خاص متناسب با بار اثباتی دعوا ضروری است که در روند

۴۱. محقق داماد، پیشین، ۱۵.

۴۲. سیدابوالقاسم خوبی، مبانی تکلمه المنهاج، ترجمه علیرضا سعید (تهران: انتشارات خردسند، ۱۳۹۳)، ۲۱۲.

۴۳. رأی شماره ۱۴-۱۰-۱۳۸۷/۳؛ رأی اصراری ۶۳-۱۶/۱۲/۱۳۷۳ ردیف ۶۹/۷۳؛ رأی اصراری ۵۳-۲۸/۹/۱۳۷۴ رأی

اصراری ۱-۳۱/۱/۱۳۷۸/۱۳۷۷ ردیف ۴۳/۷۷.

قانون‌نویسی به آن توجه گردد. نمی‌توان پذیرفت که شارع اسلام در اثبات قضایای جرم تجاوز به عنف از همان روش سخت‌گیرانه زنا که طرفین رضایت به ارتکاب عمل دارند پیروی کند؛ بلکه عدالت و انصاف اقتضا دارد فردی که مورد تجاوز و ظلم قرار گرفته مورد دادخواهی قرار گیرد و متجاوز به سزای عمل خود برسد و چون اکثراً این جرایم در خفا اتفاق می‌افتد دسترسی به شهادت شهود محدود است. از این رو در کنار اقرار کودک و احراز علم قاضی فرد متجاوز باید محکوم گردد. در قانون آیین دادرسی جمهوری اسلامی این حق پیش‌بینی شده است که سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه فعالیت خود بتوانند شکایت کنند؛ اما در جرایم منافی عفت همچون تجاوز و زنا نسبت به کودکان، باید ولی کودک رضایت دهد که در مواقعی که خشونت جنسی توسط خود ولی باشد کار سخت‌تر می‌شود که در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ نیز این اهم نادیده گرفته شده است و بهتر است قانون‌گذار به انجمن‌ها و سازمان‌های غیردولتی فعال در زمینه حقوق کودکان توجه نماید و در کنار سازمان بهزیستی وظایف و اختیاراتی را برای آنها پیش‌بینی کند و حقوق کودکان معلول را نیز به رسمیت بشناسد که موارد تجاوز به آنها بسیار بالا است، در اکثر مواقع مخفی می‌ماند، کودکانی که درد می‌کشند؛ اما توان دفاع از خود و اعتراض ندارند.

بامطالعه رویه قضایی ایران متوجه می‌شویم که در اصل به عنصر بزه دیده به معنای اینکه صدمه روحی و جسمی به او وارد شده است، توجه نمی‌شود و تنها به مجازات بزه‌کار آن‌هم با شرایط همان‌گونه که ذکر شد اکتفا می‌گردد. برای نمونه شعبه ۲۷ دیوان عالی کشور، در خصوص عمل لواط بر روی طفل نُه ساله درحالی که گواهی پزشکی، دلالت بر رخ دادن چنین واقعه‌ای دارد؛ اما دیوان رأی دادگاه را به‌خاطر اقرار نکردن در چهار بار، توسط اقرار کننده نقض می‌نماید، بدون اینکه نسبت به طفل نگاه درمانی و روانی داشته باشد.^{۴۴}

سیستم قضایی انگلستان از نظام اتهامی پیروی می‌کند و پلیس نقش مهم و اساسی در تعقیب و کشف جرم دارد. بیشتر به‌خاطر روابط جنسی آزاد در انگلستان بحث روابط جنسی نامشروع موضوعیت ندارد و سخت‌گیری‌ها در مواردی است که شخص رضایت نداشته و رابطه جنسی با عنف انجام گیرد و نسبت به اطفال زیر شانزده سال و معلولان که فاقد رضایت فرض می‌شوند و با گزارش حاصله، پلیس به پیگیری موضوع می‌پردازد و موضوع در دادگاه با حضور هیئت منصفه مورد بررسی قرار می‌گیرد. در

۴۴. امین جعفری، علی مولایی، «سیاست جنایی تقنینی - قضایی ایران در قبال جرایم جنسی علیه کودکان در پرتو اسناد بین‌المللی»، مجله مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۴۸، ۲ (۱۳۹۷)، ۲۶۹.

حقوق کیفری انگلستان منعی برای تحصیل مشروع ادله اثبات زنا و تجاوز به عنف وجود ندارد و ضمن اقرار طرفین، تنها از طریق استنباط نیز ممکن است؛ برای مثال چنانچه رابطه عاشقانه‌ای میان دو شخص هویدا باشد و بنا بر عرف حاکم بر رویه قضایی چنانچه دو معشوق شبی را در یک رختخواب به سر برده باشند در صورت ادعای یکی از طرفین بلاشک فی‌مابین آنان زنا صورت گرفته است. مقام وضع قوانین در انگلستان، استنباط قاضی و هیئت منصفه را در خصوص احتمال زنا کافی دانسته است و با توجه به عدم ایراد و اکراه در باب استفاده از ادله و امارات از طریق پلیس علمی، بار اثباتی بزه زنا از این طریق به مراتب آسان‌تر از اثبات در نظام حقوقی ایران است. در نظام کیفری انگلستان ترتیبی برای تمیز مابین جرایم جنسی با سایر جرایم از باب تعداد دفعات اقرار وجود ندارد و به‌صرف اقرار بزه‌کار و وجود شرایط لازم جهت قبول اقرار اعم از عدم وجود اجبار و اکراه و سلامت عقلانی و روانی در زمان اقرار بحث کفایت می‌کند. شهادت شهود در رابطه جنسی با صغار و افراد فاقد رضایت نیز مورد پذیرش قرار گرفته است. برخلاف سیستم کیفری ایران که رسیدگی به جرایم جنسی غیرعلنی است، در حقوق کیفری انگلستان مطابق بند ۳ق.ع.ج. ۱۹۹۱ ماده ۲ رسیدگی به گونه علنی است مگر در موارد محدود که دادرسی و یا بخشی از آن به گونه غیرعلنی برگزار می‌گردد.

نتیجه‌گیری

نظر به اینکه اسلام دینی جهانی است؛ از این رو احکام آن باید در تمام زمان‌ها و تمام مکان‌ها قابلیت اجرایی داشته باشد و اگر احکام دین بر اساس روح واقعی موجود در آنها تبیین و تفسیر شود، نه‌تنها از جهان مدرن عقب نیست بلکه جامعه مسلمانان همواره یک گام جلوتر از جهانیان قدم بر می‌دارد، چیزی که متأسفانه در جهان امروز صادق نیست و در قیاس مسئله‌ای مانند زنا به عنف و تجاوز جنسی، قوانین جمهوری اسلامی ایران در مواردی یک و یا چند گام عقب‌تر از کشوری مانند انگلستان به نظر می‌رسد؛ از این رو این امر توجه خاص قانون‌گذار را طلب می‌کند تا برای جرایم جنسی فصلی جداگانه در قانون در نظر بگیرد و کلیه جرایم جنسی را مورد جرم‌انگاری قرار دهد. حقوق جزای انگلستان در موضعی مشابه حقوق کیفری ایران قائل به ضرورت وجود رضایت در ابتدای زنا می‌باشد که در صورت عدم وجود آن تجاوز جنسی محقق می‌گردد و رضایت بعدی مزنی بها در حین رابطه خللی در مسئولیت کیفری زانی ایجاد نمی‌کند.

بر هیچ عقلی پوشیده نیست که متجاوز به یک کودک عملش شنیع‌تر و وقیحانه‌تر نسبت به متجاوز به یک زن بالغ است و همین توجه عقلی لزوم جرم‌انگاری ویژه جرایم جنسی علیه کودکان و مجانین

را توجیه می‌کند؛ به‌خصوص اینکه این گروه خاص به علت صغر سن و عدم رشد عقلی رضایتشان در اعمال جنسی نافذ نبوده و مسلماً عمل جنسی آنها بدون رضایت و عنف تلقی می‌شود؛ بنابراین با توجه به اینکه کودکان بزه دیده این جرایم جنسی می‌باشند، قانون‌گذار باید سیاست تقنینی مطلوب و قابل اجرایی را تنظیم نماید تا امنیت و سلامت کودکان تأمین شود. با توجه به اینکه نظام طراحی شده در رابطه به اقسام ادله در اثبات تجاوز به عنف و زنا ضد بزه دیده است، ابزاری که او بتواند به سهولت ادعای خود را اثبات کند در اختیار ندارد؛ اما ادله در اثبات تجاوز به عنف ناکارآمد است. اگرچه در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ برخی رفتارهای نقض حقوق کودک جرم‌انگاری شده است؛ ولی در باب تجاوز به عنف و زنا نسبت به کودک اقدام حمایتی صورت نگرفته است. برای پیشگیری و مبارزه با این انحرافات اجتماعی ضروری است سیاست غیر کیفری مؤثر نیز مورد توجه قرار گیرد تا بتوان کودکان را از آسیب و خطر حفظ کرد. تطبیق بین دو نظام حقوقی ایران و انگلستان همان‌گونه که در متن به‌صورت جامع ارائه شده است، نشان دهنده هم‌گرایی و واگرایی در رویه حاکم بر روند محاکم در زنا و تجاوز به عنف نسبت به کودکان است؛ با این حال تطبیق سیاست جنایی و اثبات قضایی جرایم مذکور در دو نظام کیفری، مؤید این نکته است که قوانین نظام ایران نسبت به انگلستان نواقضی دارد و راهبردهای ارائه شده توسط آن ناکافی است و در برخی موارد می‌تواند موجب تعارض آرا و رویه‌ها و عدم رعایت عدالت و انصاف در دادرسی گردد. با توجه به اینکه نظام کیفری ایران در مورد تجاوز به عنف و زنا نسبت به کودکان جامع و کامل نیست و وجود قوانینی در جهت حمایت از آنها مقتضی است، از این رو پیشنهادهایی ارائه می‌گردد:

۱. مطابق تبصره ۲ ماده ۲۲۴ قانون جزا مصوب ۱۳۹۲، در زنا از طریق اغفال و فریب دادن دختر نابالغ یا از طریق ربایش، تهدید و یا ترساندن زن اگرچه موجب تسلیم شدن او شود در حکم زنا به عنف است. دختر نابالغ دختر زیر سن ۱۸ سال می‌باشد که اگر زنا بدون اغفال او باشد زنا به عنف نیست؛ بنابراین به اعتبار فقدان رضایت کودکان در استعمار جنسی زیر سن هجده سال که مورد پذیرش جامعه بین‌المللی قرار گرفته است، باید قانون‌گذار در جهت حمایت از کودکان و نوجوانان، تجاوز با شخص زیر سن هجده سال را تجاوز به عنف تلقی نماید؛ و با توجه به اینکه قوانین در باب تجاوز جنسی نسبت به کودکان ناکارآمد و ناقص است؛ از این رو ضروری است مواد قانونی کارآمدی در نظام کیفری برای پیشگیری از تجاوز جنسی و زنا نسبت به کودکان تدوین گردد و مجازاتی اشد با قاطعیت و غلظت اجرا شود.
۲. مناطقی که جهت ارتکاب جرم نسبت به کودکان شناخته شده و مستعد برای ربودن آنها هستند با

حضور پلیس ارتکاب جرم را به حداقل برسانند؛ تشویق افراد و فرهنگ‌سازی از سوی رسانه‌ها در جهت گزارش‌دهی در مورد مشاهده هرگونه کودک‌آزاری ضرورت دارد.

۳. با توجه به اینکه سیاست جنایی ایران بر عدم اثبات جرم تجاوز جنسی و زنا است، باید بین زنا به عنف و زنا رضایتی قائل به تفکیک شد و با بهبود بخشیدن به سیستم ادله اثبات که در اجرایی شدن آن‌ها بسیار مؤثر است و توجه به علم قاضی در کنار ادله علمی همچون نظریه پزشکی قانونی بتوان این جرم را به سهولت اثبات کرد و متجاوز را به سزای عمل شنیعش رساند.

۴. همچنین در مورد مجرمینی که مرتکب اعمال جنسی شده‌اند؛ اما محکوم به اعدام نبوده و پس از مدتی وارد جامعه می‌شوند، پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های آموزشی و درمانی دایر گردد و در آنها به بازپروری شخصیت مجرمین پرداخته شود. همچنین می‌توان مانند کشور انگلستان تا مدت معینی آن افراد را تحت نظر داشت تا از ارتکاب جرایم مجدد بپرهیزند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- احمدی موحد، اصغر. «صلاحیت دادرسی و دادگاهها در رسیدگی به جرایم منافی عفت». مجله پیام آموزش معاونت آموزش قوه قضائیه، ۲۸ (۱۳۸۶)، ۴-۱۰.
- آشوری، محمد. آیین دادرسی کیفری. تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها، ۱۳۹۳.
- آقایی نیا، حسین. جرایم علیه اشخاص. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۷.
- اکرمی، روح‌الله. «عنصر عنف در زنا از منظر فقه حقوق جزای ایران و انگلستان». فصلنامه پژوهشی حقوق اسلام و غرب، ۳، ۱ (۱۳۹۵)، ۳۵-۶۶. doi:10.22091/CSIW/10.22091/11785/1895/2017
- آلبرت، کاترین. حقوق جزا. ترجمه آوا واحدی نوایی. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۴.
- السان، مصطفی. «جرم‌شناسی خشونت جنسی علیه زنان». مجله رفاه اجتماعی، ۲ (۱۳۸۵)، ۱۴۱-۱۶۴.
- البیت، کاترین و کوئین فرانسیس. «تجاوز به عنف در حقوق انگلستان». ترجمه و تحقیق امیر سماواتی پیروز. نشریه دانشگاه شهید بهشتی (۲۰۰۴)، ۷-۲۱.
- اوحدی، بهنام. «تمایلات و رفتارهای جنسی طبیعی و غیرطبیعی انسان». تهران: انتشارات صادق هدایت، ۱۳۸۴.
- بهرامی، طاهره. «تحلیل جزایی جرایم مربوط به فساد و فحشا». پژوهش‌های حقوقی قانون یار، ۵ (۱۳۸۹)، ۱۹۳-۲۲۴.
- پاک‌نژاد، دانیال، مهین سبحانی و حسن شاه‌ملک پور. «بررسی تطبیقی جرم تجاوز جنسی در نظام حقوقی ایران و حقوق بین‌الملل کیفری». مجله آموزه‌های حقوق کیفری، ۱۸، ۲۲ (۱۴۰۰)، ۳۲-۲۲. doi:10.30513/CLD.1521/3291/2022
- توجهی، عبدالعالی، محمدهادی توکل پور. «وجه تمایز زنا و تجاوز به عنف با تأکید بر شیوه اثبات». پژوهش‌های حقوق اسلامی، ۳۴ (۱۳۹۰)، ۱۰۱-۱۲۹.
- جعفری، امین و علی مولاییگی. «سیاست جنایی تقنینی قضایی ایران در قبال جرایم جنسی علیه کودکان در پرتو اسناد بین‌المللی». مجله مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۴۸، ۲ (۱۳۹۷)، ۲۷۴-۲۵۷. doi:10.22059/JQCLCS/10.22059.2019.70810
- حر عاملی، محمد بن الحسن. وسایل الشیعه. جلد ۱۸، قم: نشر آل بیت، ۱۱۰۴ ق.
- خاک، روناک. «جرم‌انگاری خشونت جنسی در حقوق بین‌الملل کیفری». مجله حقوقی بین‌المللی معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، ۳۹ (۱۳۸۷)، ۱۰۱-۱۴۶.
- خالقی، علی. آیین دادرسی کیفری. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۴.
- خمینی، روح‌الله. تحریر الوسیله. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۹۲.
- خوبی، سید ابوالقاسم. مبانی تکلمه المنهاج. ترجمه علیرضا سعید. تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۹۳.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد. المفردات فی غریب القرآن. بیروت: انتشارات دارالعلم، ۱۴۱۲ ق.
- شامبیاتی، هوشنگ. حقوق کیفری اختصاصی. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۱.
- صادقی، میر محمد حسین. جرایم علیه اشخاص. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۲.
- فرجی‌ها، محمد و هاجر آذری. «حمایت کیفری از زنان قربانی تجاوز به عنف در حقوق ایران». فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۴۰ (۱۳۸۸)، ۲۸۷-۳۱۴.
- قرآن کریم.

- کیان، سید محمد. «تطبیق حقوق فرد متهم به زنا در فقه شیعه و حقوق ایران». فصلنامه علمی حقوقی قانون پار، ۵ (۱۳۹۷)، ۳۳۵-۳۴۵.
- گرجی، ابوالقاسم، روشنعلی شکاری، حسین فریار. حدود و تعزیرات و قصاص. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۷.
- گلدوزیان، ایرج. حقوق کیفری تطبیقی. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۲.
- گودرزی، حمیدرضا. «آثار جرم در صحنه جنایت». مجله علمی پزشکی قانونی، ۱۷ (۱۳۷۸)، ۴۶-۵۴.
- مجلسی، محمد باقر. بحارالانوار. بیروت: انتشارات مؤسسه الوفا، ۱۴۰۴.
- محقق حلی، جعفر بن حسن. شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام. جلد ۴. قم: انتشارات اسماعیلیان. ۱۴۰۸ ق.
- محقق داماد، مصطفی، سید محمد سادات حسینی. «چشم‌اندازی بر حدود و اجرای علنی آن». مجله الهیات حقوق، ۲ (۱۳۸۰)، ۹-۲۶.
- مفید، محمد بن محمد بن نعمان عکبری. المقنعه. قم: انتشارات کنگره جهانی هزاره شیخ مفید، ۱۴۱۱ ق.
- موریس، جک. «روسپیگری، قوانین و واقعیت‌ها». ترجمه حمزه زینالی. مجله رفاه اجتماعی، ۵ (۱۳۸۱)، ۲۵۳-۲۶۲.
- نجفی، محمد حسن بن باقر. جواهر الکلام فی شرائع الاسلام. بیروت: انتشارات دار احیاء التراث العربی، ۱۹۶۲ ق.
- نوربخش، ملیحه و حمید مسجدرایی. «بازخوانی ادله مجازات زناى محصن و محصنه بانابالغ»، مجله فقه و مبانی حقوق اسلامی، ۱ (۱۳۹۹)، ۲۳۴-۲۱۳. doi: ۱۰.۲۲۰۵۹/JFIL/۱۰/۲۲۰۵۹
- نوبهار، رحیم. «اهداف مجازات در جرایم جنسی مستوجب حد در حقوق کیفری اسلام». مجله نامه مفید، ۲۳ (۱۳۷۹)، ۱-۱۸.
- هاشمی شاهرودی، سید محمود. علم قاضی ۲. مجله فقه اهل بیت، ۸ (۱۳۷۵)، ۳-۱۱.

ب) منابع خارجی

- Catherine Elliott and Frances Quinn... Criminal Law: R.V Later and Castleton. England: Pearson Education, 1996.
- Clarkson C M V. Understanding Criminal Law... London. Sweet a Maxwell, 2005.
- Jonson, Scott Allen. Physical Abusers and Sexual Offenders. Boca Raton, Fla: CRC/Taylor & Francis, 2007. <https://doi.org/10.1201/9781420006896>.
- Sexual Offences act 2003; <https://www.Legislation.gov.uk/2003/42/contents>.
- Herring Jonathan.Criminal Law. England: Text, Cases and Materials, Oxford, Oxford University Press, 5Ed.2012.
- Gardner J and Shute S. The Wrongness of Rape, in J. H order (ed.) Oxford Essays in Jurisprudence, oxford: Oxford University Press, 2000.
- Martin Jacqueline. Criminal law: key Facts Cases. London, Routledge, 5 Ed. 2014.
- Sexual offences act 1967; <https://www.parliament.uk / Sexual-offences-act-1967>.

This Page Intentionally Left Blank